

L. A. FOTIJEVA

V. I. LENININ TYÖHUONE KREMLISSÄ

Nykyään on vaikea kuvitellakin, miten alkeellisissa oloissa V. I. Lenin joutui työskentelemään vuosina 1918 ja 1919, mitä tulee kansliakoneistoon ja varsinkin mitä tulee alkeellisiin mukavuuksiin. Sitä ei tavallaan voi puolustaa tai selittääkään millään! Ja sillä on kuitenkin puolustuksensa ja selityksensä historiallisissa olosuhteissa, joita ei sovi unohtaa. Sodan hävitys kautta maan, melkein joka päivä uusi uhka suoranaisesti Neuvostovallan olemassaololle, taistelu kireimmillään! Joudettiinko ajattelemaan kansliakoneiston kunnostamista? Melkein kaikissa laitoksissa oli säilynyt vanha virastokoneisto, jolla hirveän monista puutteellisuuksistaan huolimatta oli kuitenkin tarpeellinen harjaantumus ja joka oli ulkonaisesti hyväkuntoinen.

Kansankomissaarien Neuvoston virasto oli luonnollisesti muodostukseltaan uusi ja enin osa sen ensimmäisiä työntekijöitä ei ollut koskaan aikaisemmin ollut tekemisissä kanslia-asioiden kanssa. Sillä oli omat hyvät puolensa, sillä juuri sen tähden Kansankomissaarien Neuvoston koneisto erottui tuohon aikaan edukseen toisista, kun siitä puuttui byrokratismi, joka tärveli ja tukahdutti kaikkia laitoksia nostattaen parkua ja valitusta. Emme ehkä nyt osaa kuvitella missä määrin sitä silloin yleensä oli. Me muodostimme itse, luovaa tietä, usein Vladimir Iljitšin ohjeiden mukaan virastokoneistomme. Mutta voi, kuinka usein jouduimmekaan tekemään jo kauan sitten löydettyjen Amerikkain löytöjä! Askel askelelta, hitaasti ja vähitellen opimme tekemään työtä ja parantamaan hiljakseen Vladimir Iljitšin työoloja. Nykyiset olot¹ eivät ole sittenkään lainkaan verrattavissa niihin oloihin, missä Vladimir Iljitš työskenteli.

Haluan edelleen kuvata, millainen Vladimir Iljitšin työhuone Kremlissä oli aivan alussa ja millainen sitten loppuaikoina.

¹ Kirjoitus on vuodelta 1926.—*Toim.*

Vladimir Iljitš vietti siinä huoneessa enimmänsä osan aikaansa. Viiden vuoden aikana se vaatimaton huone oli keskiönä, jonne kulkeutui joka puolelta maailmaa aatteita, toiveita, epäilyjä, ja hyökyi rakkauden ja vihan tunteita, siinä ajatteli, loi ja taisteli vuosisatamme suurin nero.

Alkuaikoina, kun hallitus oli muuttanut Pietarista Moskovaan ja Kansankomissaarien Neuvosto siirtynyt Smolnasta Kremliin, koko Kansankomissaarien Neuvoston huoneisto käsitti 6 peräkkäistä huonetta, siinä luvussa oli myös V. I. Leninin työhuone. Välittömästi Kansankomissaarien Neuvoston huoneiston vieressä, siihen kuuluvan leveän käytävän päässä oli Vladimir Iljitšin asunto, jossa oli tuolloin neljä pientä, vaatimattomasti sisustettua huonetta. Myöhemmin, kun Kansankomissaarien Neuvoston huoneisto sai tilaa rakennuksen toisesta siivestä, hänen asuntoonsa lisättiin yksi huone, jota hänen sairautensa aikana käyttivät päivystävät lääkärit.

Asunnosta pääsi työhuoneeseen käytävän kautta. Vuonna 1918 koko käytävä oli lennättimen hallussa, niin että jäi vain kapea kulkutie. Lennätin toimi vuorokaudet läpeensä jännittyneesti, lähetettiin ja vastaanotettiin sähköitä ja keskusteltiin suoraa linjaa. Nimenomaan tällä lennättimellä välitettiin kaikki kiireelliset ja salaiset tiedotukset, sillä siinä olivat työssä tarkistettut ihmiset, joihin voitiin luottaa.

Jokainen, joka kävi Leninin luona 1918, muistaa lennättimen. Se kuului silloin suoraan Vladimir Iljitšin työhuoneeseen. Siellä sykki maan elämän valtahermo. Sinne kerääntyivät kaikilta rintamilta kaikki tiedot ja sieltä saneltiin käskyt.

Vladimir Iljitš kulki työhuoneeseensa tavallisesti nimenomaan käytävän oven kautta. Sitä vastapäätä on ulko-ovi. Vuoden 1918 lopulla lennätin siirrettiin toiseen huoneistoon ja työhuoneen ovelle määrättiin vartija. Vartijoina oli Kremlissä sijainneen konekivääräkoulun poikia. Sitten ovelle määrättiin vartijat vartavasten Venäjän Erikoiskomitean työntekijöistä.

Sen oven ohi kulkivat kaikki Kansankomissaarien Neuvostossa kävijät, ja siihen aikaan sinne pääsi melkein esteettömästi jokainen, joka halusi ja jolla oli jotain asiaa Kansankomissaarien Neuvostoon.

Vladimir Iljitšin työhuoneesta on toinenkin ovi. Se vie niinsanottuun komeroon (Kremlin yläpuhelinhuoneeseen). Komero oli yhtä välittömässä yhteydessä Vladimir Iljitšin työhuoneeseen kuin lennätin käytävässä, jota paitsi se yhteys säilyi viimeisiin aikoihin asti, tosin suurin muutoksin. Epäilemättä kaikki Vladimir Iljitšin puheilla tuolloin käyneet toverit muistavat komeron niin kuin lennättimenkin.

Komeron kautta toimi puhelinyhteys kansankomissaarien ja VKP:n Keskuskomitean jäsenten työhuoneisiin ja asuntoihin,

Punaisen Armeijan esikuntiin, Pietariin, Harkoviin sekä muihin kaupunkeihin.

Se oli sotarintamien, katastrofaalisten tilanteiden, kriisien ja valkokaartilaisten salaliittojen aikaa. Jostain syystä Vladimir Iljitšin työhuoneessa ei ollut silloin puhelimia, ja hän kävi komerossa puhumassa. Kireinä hetkinä siellä kävivät toisetkin toverit, muistan Sverdlovin, Stalinin, Tsurupan, Tšitšerinin. Puhelintyöntekijöinä vuosina 1918—1919 olivat koetellut työmiehet, jotka olivat tulleet Smolnasta Kansankomissaarien Neuvoston mukana. Vladimir Iljitš nimitti heitä sihteereikseen ja antoi heille usein monenlaisia pikku tehtäviä, pyysi lähettämään kirjeitä, hoitamaan asiakkaiden nimiluetteloa ja kutsumaan jonkun puheilleen, välittämään puhelimitse jonkin tiedotuksen yms. Komerossa kuuli kaiken ja sai ensimmäisenä tiedon kaikista uutisista. Sen ulko-ovi vei portaille. Työhuoneen ovea ei lukittu. Monta kertaa sattui niin, että komeron kautta meni Vladimir Iljitšin työhuoneeseen kenenkään pitämättä silmällä vieraita ihmisiä, joilla oli jotain pyydettävää häneltä. Sittemmin komeron ulko-ovi lukittiin ja ovele määrättiin vartija, joka päästi siitä ainoastaan erikoisen luettelon mukaan tovereita.

Muistan, miten elintarvikeasiain kansankomissaari Tsurupa näki turhan vaivan pyytäessään vartijaa päästämään hänet komeron sohvalle pitkäkseen, kun hän oli saanut Kansankomissaarien Neuvoston istunnossa pahoinvointikohtauksen liikarastuksesta ja nälästä (se tapahtui 1918).

Myöhemmin, kun Vladimir Iljitšin työhuoneeseen oli asennettu puhelimet ja myöskin elämän päästyä tynempään uomaan, komeron toimena paitsi puhelinyhteyden huolto oli enää vain Vladimir Iljitšin antamien pikku tehtävien suorittaminen.

Puhelintyöntekijätkin muuttuivat. Erikoisen usein Vladimir Iljitš käytti komeron apua, kun tahtoi lähettää nopeasti kirjeen ja saada vastauksen. Hänen neuvostaan otimme komerossa käyttöön kirjat, joihin luettelointiin lähetetyt kirjeet merkitsemällä lähetystunti ja -minuutti, samoin kirjeiden saapuminen päivystäjän allekirjoituksin. Vladimir Iljitšin sairauden aikana komeron kautta oli yhteys Gorkin kylään, komero sai ja lähetti kaiken, mitä Vladimir Iljitš tarvitsi.

Kolmas työhuoneen ovi vei Kansankomissaarien Neuvoston istuntosaliin. Alkuvuosina se oli kaksi-ikkunainen huone, jota sanottiin „punaiseksi saliksi”. Siinä Vladimir Iljitš vietti vuosina 1918 ja 1919 jokaisen illan, sillä Kansankomissaarien Neuvosto piti istuntojaan siihen aikaan joka päivä — paitsi sunnuntaisin — kello puoli yhdeksästä illalla kello 1—2 yöllä. Tupakansavussa oli tukala hengittää, ja kesäisin istunnon lopulla, selostajien pitäessä pitkiä puheitaan Vladimir Iljitš istuutui tavallisesti avoimen ikkunan laudalle kurkottautuen

ikkunasta niin pitkälle kuin saattoi. Lääkärit kielsivät haavoittumisen jälkeen Vladimir Iljitšiä oleskelemasta huoneissa, joissa tupakoitiin, ja Kansankomissaarien Neuvostossa tupakointi kiellettiin.

Vuonna 1921 se huone yhdistettiin viereiseen myös kaksiikkunaiseen, ja sillä keinoin istuntosalista tuli neli-ikkunainen.

Vladimir Iljitšin eläessä Kansankomissaarien Neuvoston sihteeristö työskenteli istuntosalissa. Se johtui niin huoneiston puutteesta kuin siitäkkin, että piti välttämättä olla likellä Vladimir Iljitšin työhuonetta, jotta voitiin viivyttelyttä panna hänen määräyksensä täytäntöön.

Esimerkkinä siitä, miten nopeasti ja täsmällisesti Vladimir Iljitšin antamat tehtävät suoritettiin, sopinee kertoa muuan koomillinen tapaus. Eräänä iltana (vuonna 1920, ellen erehdy) Vladimir Iljitš sanoi sihteeristön päivystävälle työntekijälle: „Tuokaa tänne koko Maatalouden kansankomissariaatin kollegio”. Hän tarkoitti kollegion jäsenluetteloa, mutta päivystäjä ymmärsi toisin ja alkoi puhelimitse kutsua kiireesti Vladimir Iljitšin luo koko Maatalouden kansankomissariaatin kollegiota. Voidaan kuvitella, mikä hämminki siitä nousi! Pääsyä Vladimir Iljitšin puheille aina haettiin ja odotettiin kuin suurtapahtumaa ja nähkääs kun kutsuikin itse ja vielä koko kollegion! Jonkun ajan kuluttua Vladimir Iljitš menetti kärsivällisyytensä, kun ei saanut odottamaansa „paperia” ja pyysi sitä uudestaan. Vasta silloin selvisi väärinkäsitys ja ruvettiin tiedottamaan peruutusta. Kun Vladimir Iljitšille kerrottiin tapahtuneesta erehdyksestä ja siitä, että erehdys johtui hänen epätarkasta sanonnastaan, hän kysyi hämillään: „Sanoinko todella sillä tavalla?”

Kolmannesta ovesta, joka liitti Vladimir Iljitšin työhuoneen istuntosaliin, kulkivat hänen luokseen kaikki ne, joita hän otti puheilleen, paitsi muutamia hänen lähimpiä tovereitaan, jotka kulkivat käytävän ovesta sovittuaan tulostaan etukäteen puhelimitse.

Kuinka monta sataa ihmistä menikään 5 vuoden kuluessa siitä ovesta tuntien sydämen vavistusta ja liikutusta ja palasi ulos siivittyneenä, Vladimir Iljitšin muutamasta sanasta avautunein uusin näkymin, uusin voimin, kun ihminen oli jo ollut uupumaisillaan väsymyksestä ja melkein epäinhimillisistä työn vaikeuksista, ja puhdistuneina kaikkinaisesta epäsovusta, kahmauksesta ja riidoista, jotka kuluttavat voimia huomaamatta, mutta lakkaamatta kuin kalvava toukka ja joita Vladimir Iljitš niin vihasi.

Työhuoneen sisustus pysyi loppuun saakka melkein samanlaisena kuin se oli ollut alkuaikana. Ajan kuluessa tehdyt lisäykset eivät muuttaneet tyyliä, vaan ainoastaan toivat lisää detaljeja. Tämän pienen kaksi-ikkunaisen vaatimattoman huoneen

pääpiirteenä on yksinkertaisuus ja tarkoituksenmukaisuus. Tuskin on ainoatakaan esinettä, jolla ei olisi ollut jotain merkitystä Vladimir Iljitšille ja joka ei kuvastaisi hänen persoonallisuuttaan. Poikkeuksena siitä oli iso vanhanaikainen kello, joka ei käynyt koskaan oikeassa ajassa. Vladimir Iljitš piti huonona kelloa, joka jätätti tai edisti minuutinkin vuorokaudessa, mutta se kello meni noin 15 minuutin verran vikaan. Vanha kelloseppä, joka oli monta kymmentä vuotta vetänyt ja korjannut kaikki Kremlin kellot, sai useasti Vladimir Iljitšiltä huomautuksen siitä kellosta, mutta se ei ilmeisesti ollut korjattavissa. Vladimir Iljitš ei kuitenkaan suostunut vaihtamaan sitä toiseen, kun ehdotettiin. „Toinen kello ei ole sen kummempi”, sanoi hän väkinäisesti. Loppujen lopuksi kello kuitenkin vaihdettiin toiseen.

Työhuoneen ovissa ja ikkunoissa ei ollut verhoja. Se oli Vladimir Iljitšin toivomus. Hän ei pitänyt verhoista eikä koskaan antanut laskea ikkunakaihhdinta, ikään kuin häntä olisi ahdistanut ja tukahduttanut huoneessa, jota verhot erottivat ulkomaailmasta.

Lämpötila ei saanut työhuoneessa nousta yli 14°. Vladimir Iljitš voi huonosti, jos lämpötila nousi vaikkapa yhden asteen siitä yli, ja siinä asiassa hän teki huomautuksia liiallisesta vaivannäöstä.

Vladimir Iljitš oli tottunut työhuoneeseensa ja piti siitä. Ehdotimme hänelle monesti isompaa ja parempaa huonetta rakennuksen toisesta siivestä, mutta joka kerta hän kieltäytyi päättävästi vaihtamasta huonetta. Yhtä päättävästi hän kieltäytyi vaihtamasta isompaan ja parempaan kirjoituspöytänsä, joka ei ollut iso.

Melkein keskellä huonetta seisovalla kirjoituspöydällä oli jokaisella esineellä oma paikkansa ja tarkoituksensa.

Oikealla puolella on kolme puhelinta vahvistajineen. Kaikki tietävät, mikä merkitys puhelimella oli Vladimir Iljitšin työssä ja miten usein hän sitä käytti. Se selittääkin, miksi Vladimir Iljitšissä herätti suuttumusta ja ärtymystä puhelimien, varsinkin ulkolinjojen huono työskentely. Se, että piti kovasti jännittää ääntä sekä kuuloa usein toistuvissa pitkän matkan puheluissa ja että laitteessa oli häiriöitä ja hälyä, kaikki ne viat puhelimenkäytössä, joita kyettiin poistamaan vain hyvin hitaasti ja vähitellen, herättivät Vladimir Iljitšissä suurta tyytymättömyyttä, jopa ärtymystäkin. Saimme hyvin usein sekä suullisia että kirjallisia määräyksiä, jotka oli osoitettu Kansankomissaarien Neuvoston asiainhoitajalle, postin ja lennättimen kansankomissaarille sekä muille henkilöille. Ne sisälsivät kategorisen vaatimuksen, että puhelin piti saada työskentelemään moitteettomasti. Se ei kuitenkaan ilmeisesti riippunut yksityisten henkilöiden eikä laitostenkaan tahdosta. Muistan, miten keskustelin Vladimir

Iljitšin kanssa vuonna 1922, kun hän saneli Gorkista määräyksiä, kirjeitä ja artikkeleja vartavasten hänelle asennetun suoran linjan kautta. Mutta ei sekään laite toiminut moitteettomasti. Varmaankin jo alkaneen sairauden tähden Vladimir Iljitšiin vaikutti siihen aikaan erikoisen pahasti kaikki vieraat äänet tai keskeytys puhelinkeskustelussa. Melkein joka kerta Vladimir Iljitš mainitsi, miten puhelin toimi, esimerkiksi: „Tänäänpä puhelin toimii hyvin” tai „minkähän tähden vastikään oli hyvä kuuluvuus ja nyt on taas huonompi” tms. Erikoisen muistorikas meille oli Harkovin linja, jonka kautta Vladimir Iljitš puhui usein ja johon tuli alituisesti vikaa.

Vasemmalla puolella pöytää oli tavallisesti paperimappeja. Vladimir Iljitšin ohjeiden mukaan ja omasta aloitteestani yritin niinä vuosina, kun olin hänellä työssä, sopeuttaa kansikot mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti Vladimir Iljitšin työtä silmälläpitäen, mutta en sittenkään kyennyt sitä tekemään. Vladimir Iljitš antoi tehtäväkseni järjestää erikseen kiireelliset, ei-kiireelliset, tärkeät, vähemmän tärkeät, tarkastetut, tarkastamattomat jne. asiapaperikannet. Sellaiset kannet otettiin käyttöön, paperit pantiin niihin vastaavassa järjestyksessä, jokaiseen paperiin kiinnitettiin lappunen, jossa oli lyhyesti asian sisältö, jokaisen kansikon alkuun liitettiin lyhyt luettelo, kansikot pidettiin pöydällä „varmimmassa” järjestyksessä ja ne... lojuivat siinä kaikessa rauhassa, mutta Vladimir Iljitš kaivoi tarvitsemansa paperit keskelle pöytää ja poistuessaan pani isot sakset niiden päälle. Se merkitsi „ei saa koskea”. Taikka hän kokosi kaikki tarvitsemansa paperit aivan erillisiin kansiin ja vei mukanaan. Se kansikko eli elävää elämää, se oli Vladimir Iljitšin työn kohteena. Mutta loppujen lopuksi se paisui aina kovin paksuksi, sillä hän keräsi samaan mappiin yhä uusia papereita, jotka jostain syystä kiinnittivät hänen huomiotaan, eikä vähään aikaan kukaan muu koskenut niihin kuin hän. Saatuani Vladimir Iljitšin luvan selvittelin niitä aina ja järjestelin oikeisiin kansiin.

Hänen pöytälaatikkonsa olivat aina lukossa paitsi vasenta ylälaatikkoa, siihen hän pani kaikki paperit, joihin kirjoitti määräyksensä. Siitä otimme niitä monta kertaa päivässä pikaista toimeenpanoa varten.

Kerran sen jälkeen kun Bukharan edustajisto oli lähtenyt pois, siihen aikaan päivästä kun Vladimir Iljitš kävi tavallisesti kotona syömässä, havaitsimme istuntosalin puolella olevan työhuoneen oven lukituksi sisältä. Oletimme, että sen oli lukinnut Erikoiskomitean työntekijä, joka vartioi toista ovea, ja kun olimme huolissamme, että Vladimir Iljitšin määräämät tehtävät jäävät suorittamatta, rupesimme hakkaamaan oveen hurjasti. Muutaman minuutin kuluttua sen avasi Vladimir Iljitš hymysuin. Hän oli pukeutunut kansalliseen bukharaalaiseen viittaan, jonka

bukharalaiset olivat hänelle lahjoittaneet ja jota hän oli päättänyt koettaa ylleen.

Hänen pöydällään olivat aina isot sakset sekä Ammattiliiton Keskusneuvoston hänelle lähettämä helmiäispäälysteinen paperiveitsi. Hän leikkasi saksilla auki sellaiset kirjekuoret, joissa oli hänen aloitteestaan otettu käytäntöön päällekirjoitus läheisimpien toverien keskeisessä hyvin salaisessa kirjeenvaihdossa: „Henkilökohtaisesti, kukaan muu ei saa avata”. Paperiveitsestä Vladimir Iljitš sanoi kerran ihmettelevästi: „Sanoin ohimennen, että haluaisin mielelläni sellaisen veitsen, ja sain sen seuraavana päivänä”. Yleensä on pantava merkille, että niin kovasti kuin Vladimir Iljitš aina paheksui ja osoitti suuttumustaan saamattomuudesta eikä jättänyt kertaakaan läksyttämättä kunnolla siitä ketä kuului, niin yhtä suuressa määrin hän oli tyytyväinen nopeaan ja hyvään suoritukseen ja kernaasti huomioi sen aivan pikku asioissakin joka kerta hieman ihmetellen. Muistan erinomaisesti, miten tyytyväinen hän oli Kustannusliikkeen vuodeksi 1919 tai 1920 julkaisemaan seinäkalerenteriin, jossa oli niin isot numerot, että ne näkyivät huoneen toiselle puolelle. Hän sanoi moneen kertaan ovela hymy huulillaan: „Meillä osataan näitä tehdä? Ih-meel-lis-tä!” Se kalenteri oli sitten seinällä kirjoituspöytää vastapäätä, ja Vladimir Iljitš repäisi siitä päivittäin lehden.

Pöydällä oli aina useita hyvinteroitettuja lyijykyniä, mustekyniä, kumipäinen pikku pullo, jota Vladimir Iljitš nimitti „nenäkäksi” arabikumiksi ja jolla hän itse liimasi erikoisen salaiset kirjeet, ynnä muita kirjoituspöydän tarpeita.

Kun Vladimir Iljitš antoi postitettavaksi erikoisen salaisen kirjeen, sanoi hän aina: „Tikatkaa se ja sinetöikää omin käsin”, ja joka kerta kysyi hymyillen: „Osaatteko sen tehdä?” Vladimir Iljitš piti kovasti leikinlaskusta. Mielestäni voidaan yleensä sanoa hänen työtapaansa luonnehdittaessa, että hän teki työtä hyväntuulisesti. Hänellä oli äärimmäisen kehittynyt huumorintaju. Vastaanoton aikana hänen työhuoneestaan kuului vähän väliä naurua, samoin myös Kansankomissaarien Neuvoston istunnoissa hän nauroi usein. Hänen naurunsa oli tavattoman hereää, eikä se koskaan pahoittanut sen mieltä, jolle hän nauroi. Se oli sellaisen ihmisen naurua, joka uhkuu kuohuvaa tarmoa ja pulppuavaa elinvoimaa. Se voimanpaljous heijastui toisiinkin ja kaikilla hänen ympärillään oli kirkkaan, riemukkaan ja juhlan elämän tuntu. Ainoastaan viimeisenä kahtena ja puolena kuukautena (lokakuu—joulukuu 1922), kun häntä vaivasi jo sairaus, hän nauroi harvemmin. Määräyksiä antaessaan hän melkein aina teki leikkisiä huomautuksia ja hymyili. Sen tähden hänen kanssaan oli niin hauskaa ja miellyttävää tehdä työtä, eivätkä kovimmatkaan vaatimukset ja ankarin kuri vaikuttaneet

lainkaan painavalta taakalta, vaan sellaiselta, johon alistui mielellään.

Kirjoituspöydän ääressä oli tavallinen puinen nojatuoli, jossa selkä ja istuin oli juuripunontaa, samanlainen nojatuoli oli myös istuntosalissa. Vladimir Iljitš ei pitänyt pehmeistä nojatuoleista eikä istunut niissä koskaan.

Vuonna 1919 Vladimir Iljitš antoi jonkin hänen työhuoneensa pidetyn pienen istunnon jälkeen tehtäväkseni hankkia hänelle „tavallisen inhimillisen nelijalkaisen pöydän, jonka ääressä voisi istua ja kirjoittaa” (ts. ei kirjoituspöytä, jossa on laatikkokaapit), se pöytä asetettiin kohtisuoraan kirjoituspöytä vasten ja sen kummankin puolen pantiin isot nahkatuolit. Vastaanoton aikana Vladimir Iljitš nousi usein paikaltaan ja siirsi toisen nojatuolin pöytänsä viereen ja istuutui itse lähemmäksi usein käyden tarkkaavaisen kuuntelijan asentoon, hieman etunojaan. Vladimir Iljitš osasi kuunnella paremmin kuin kukaan muu, kun keskustelu häntä kiinnosti.

Pienessä pöytälampussa oli vihreä lasikupu. Iltaisin työtä tehdessään Vladimir Iljitš poltti vain pöytälamppua sytyttämättä kattolamppua, ellei hänen luonaan ollut ketään. Vladimir Iljitš ei jättänyt koskaan sammuttamatta sähköä työhuoneesta poistuaan, ja jos me satuimme jättämään valon lähtiessämme ja hän sen huomasi, ei hän unohtanut seuraavana päivänä tehdä huomautusta meille sähkövoiman hukkakulutuksesta. Pöytälampun lasikupu vaihdettiin lokakuussa 1922 Vladimir Iljitšin pyynnöstä pehmeään. Syynä oli se, että satuin vahingossa lyömään kynällä lasikupuun, ja terävä ääni tuntui Vladimir Iljitšistä pahalta.

Vladimir Iljitšin työpöydällä oli aina muistivihko, johon hän teki muistiinpanoja ja kirjoitti määräyksiä sekä niiden tovereiden nimet, jotka pyysivät päästä puheille. Samanlaisia muistiinpanoja hän teki toisinaan pöytäkalenterin lehdille.

Käytävään vievän oven vieressä oli pieni pöytä kukkuroillaan karttakirjoja ja karttoja. Maantieteelliset kartat ottivat paljon tilaa Vladimir Iljitšin työhuoneessa. Erään kirjakaapin alalaatikossa oli kokonainen karttavarasto. Uunin kyljessä oli Vladimir Iljitšin omakätisesti liimaama Venäjän ja Persian sekä Venäjän ja Turkin rajoja esittävä pieni kartta. Se ei ollut mielestäni lainkaan tarpeen, mutta Vladimir Iljitš ei antanut ottaa sitä pois, hän sanoi tottuneensa siihen, että kartta oli siinä näkyvässä. Hän piti sellaisesta ympäristöstä, johon oli tottunut, eikä yleensä mielellään vaihtanut mitään. Ikään kuin hän olisi saanut kovin tapahtumarikkaasta elämästä lepoa tässä huoneen ja esineiden rauhassa, jotka olivat aina samat ja aina vanhoissa tutuissa paikoissaan.

„Tavallisella inhimillisellä” pöydällä oli tavallisesti levitetynä milloin mikin kartta aina sen mukaan, missä kansalaissota

oli kiivaimmillaan. Vladimir Iljitš oli monesti sanonut toivovansa sellaista karttatelinettä, että karttoja saattoi käyttää aukikiehitettyinä ja tarpeen vaatiessa vaihtaa nopeasti. Etsittyäni kauan hyödyttömästi sellaista laitetta sain vihdoin muistaakseni vuoden 1919 lopussa tai 1920 alussa Skljanskin välityksellä tilauksi eräältä Vallankumouksellisen Sotaneuvoston insinööritä sellaisen telineen. Se oli niin iso laite, että se ulottui käytävän ovelta sen seinän perälle, joka oli istuntosalin puolella. Siinä sitä ennen riippunut iso Venäjän kartta siirrettiin ikkunavälikköön, jota varten työhuoneesta oli vietävä pois sillä paikalla aikaisemmin ollut seinäpeili. Kaksitoista isoa karttaa oli liimattu kankaalle ja pantu kehykseen noin puolentoista arsinan korkuiselle jalustalle. Kehyksen oikealla puolella oli kahva, jota pyöritettäessä kangas liikkui kehyksen ympäri ylä- sekä alasuuntaan. Insinöörin kertoman mukaan laitetta oli valmistanut 10 työläistä melko pitkän aikaa. Kun se vihdoin tuotiin paikalle, aiheutti se paljon puuhaa, ja valitettavasti minä puolestani ehkä aivan syyttä moitin insinööriä siitä, ettei karttoja ollut liimattu tasaisesti ja ne liikkuessaan menivät viistoon. Vladimir Iljitš oli kuitenkin tyytyväinen eikä välittänyt erikoisemmin laitteen vioista. „Vaikeaa se on liimata kankaalle sileästi. Onko meistä nyt sen tekijäksi!” hän sanoi.

Kaikissa vapaissa seinävälissä työhuoneessa oli ruotsalaismallisia kirjakaappeja. Alkuaikana Vladimir Iljitšillä ei ollut kirjastonhoitajaa, ja kirjat pantiin kaappeihin ilman järjestystä. Myöhemmin muuan nuori toveri, joka oli jonkin verran perillä kirjastoalasta, sai tehtäväkseen panna kirjat järjestykseen ja laatia katalogin. Vuonna 1920 kirjastoon kutsuttiin työhön Valtion Kustannusliikkeen työntekijä tov. Manutšarjants. Siitä lähtien kirjastossa alkoi vähitellen tulla järjestys, kirjat jaoteltiin osastoittain. Pienessä kaunokirjallisuuden osastossa oli enimmäkseen venäläisiä klassikkoja. Kerran kirjoja katsellessaan Vladimir Iljitš sanoi: „Kummallista, että Tolstoi pitää Leskovin kieltä kauniin ja oikean venäjän kielen esikuvana, minusta se ei ole sitä”. Osastoittain oli marxilaista kirjallisuutta, tietosanakirjoja, ulkolaista valkokaartilaiskirjallisuutta jne. Kaikki uutuuDET pantiin Vladimir Iljitšin toivomuksesta erään kaapin alimpaan laatikkoon, joka oli tuolloin sattumalta tyhjänä. Vaikka Vladimir Iljitš joutui niitä katsoessaan olemaan kyykkyasennossa, ei hän antanut sittenkään panna niitä muuanne, vaan sanoi tottuneensa siihen, että ne olivat juuri siinä.

Vladimir Iljitš alleiviivasi sinisellä tai punaisella kynällä kirjalueteloihin sekä sanomalehtien bibliografialstoille sen kirjan nimen, jonka halusi saada, tai kirjoitti sen paperilapulle, jonka pani vasempaan pöytälaatikkoon. Siitä lähtien kun kirjastonhoitaja alkoi työskennellä, hän sai ne kirjat heti seuraavana

päivänä. „Eilen vasta kirjoitin muistiin ja tänään jo sain”, mainitsi Vladimir Iljitš hyvillä mielin ja niin kuin tavallisesti sellaisissa tapauksissa huvittuneena ihmetellen.

Kun kirjoja kertyi liikaa, järjestettiin kirjastoa varten erikoinen huone lisää Kansankomissaarien Neuvoston Asiainhoitohallinnon huoneistoon, ja Vladimir Iljitšin työhuoneeseen jätettiin ainoastaan ne kirjat, joita hän tarvitsi eniten, lähes 2 tuhatta nidettä.

Aivan kirjoituspöydän vieressä, sekä oikealla että vasemmalla puolella on pyörivät hyllyt, joita Vladimir Iljitš sanoi „väkkäroiksi”. Oikeanpuoleisessa „väkkärässä” olivat kaikki puolueasiain ja neuvostotyön hakemistot, joita Vladimir Iljitš saattoi tarvita työssään, sekä sanakirjat. Sen kirjallisuuden valinnasta Vladimir Iljitš antoi itse ohjeita tuhkatieheään ja käytti sitä usein. Usein hän käytti niinkään tietosanakirjoja.

Vasemmanpuoleiseen „väkkärään” oli Vladimir Iljitšin tilauksesta tehty vartavasten väliköt, joihin mappeja saattoi panna pystyyn, etteivät ne täyttäneet pöytää liiaksi. Siihen hän pani myös sellaiset kirjat, joita aikoi lähi aikoina katsella.

Niitä käsikirjoja, joita Vladimir Iljitš käytti vakituisesti ja jotka olivat tavallisesti hänen kirjoituspöydällään, oli rautateiden luettelo. Se hävisi kerran ja Vladimir Iljitš harmitteli kovasti, sillä hän oli tehnyt luetteloon paljon merkintöjä, hän pyysi monta kertaa kysymään sitä kaikilta, ketä hänen luonaan kävi, ja tarjoamaan sen tilalle toista kappaletta. Kyselimme sitä kaikilta mahdollisilta henkilöiltä, mutta sitä ei löytynyt. Sen jälkeen Vladimir Iljitš otti käyttöönsä toisen kappaleen ja kirjoitti siihen: „Leninin kappale” ja varoitti meitä jättämästä hänen tarvitsemiaan kirjoja työhuoneeseen huolimattomasti, koska toverit eivät pitäneet kovinkaan pahana tekona sitä, että veivät mukanaan heitä kiinnostavan kirjan.

Kirjoituspöydän takana on seinävierellä 2 kirjahyllyä venäläisiä ja ulkolaisia sanomalehtiä sidottuina ja kansissa päällekirjoituksin: „ranskalaisia”, „saksalaisia”, „englantilaisia”, „italialaisia”. Siinä on myös valokuvattu ja sidottu „Pravdan” vuosikerta vuodelta 1917.

Ikkunan luona on hylly, johon panimme kuluvan kuukauden venäläisiä lehtiä, kirjaluetteloja sekä joitakin mappeja.

Hyllyä vastapäätä on iso palmu. Vladimir Iljitš piti siitä ja tarkkaili sitä. Kun se alkoi kuihtua, hän kutsui puutarhurin. Vladimir Iljitš ei pitänyt taitetuista kukista eikä antanut koskaan tuoda niitä huoneeseen.

Sohvan yläpuolella hyllyllä on työläisten Vladimir Iljitšille lahjoittama Marxin kuva ja kuvanveistäjä Altmanin tekemä Halturinin korkokuva. Siihen upottamalla tehty Halturinin nimi näkyi huonosti. Vladimir Iljitš veti liidulla viivan kirjaimien

ympärille ja virkkoi tuolloin, ettei jokainen tiedä, kenen korkokuva se oli. Myöhemmin Altman muovatessaan Vladimir Iljitšin rintakuvaa värjäsi nimen kultavärillä.

Pöydällä on useita Vladimir Iljitšin saamia lahjoja. Hammerin lahja — valettu apina, joka katsoo ihmisen pääkalloa, ja työläisten lahjoja: kaukasialaistekoinen musteteline, karboliitista tehty mustetölkki, jossa on kaksi riippuvaa pikkulamppua, sekä tuhkakuppi ja siinä ammuksen muotoinen sytytin.

Vladimir Iljitšin kuvia ei ollut hänen työhuoneessaan eikä yhdessäkään Kansankomissaarien Neuvoston huoneessa, missä hän saattoi käydä. Hän korjasi ne paheksuen pois milloin sattui jossakin näkemään, ja ainoastaan välttämättömyys ja myös valokuvaajien tarmokkuus saivat hänet kuvattavaksi. Toisinaan valokuvaajat keinoja kaihtamatta tekivät kaikkensa kuvataksaan hänet. Niinpä kerran lokakuussa 1922 tarmokkuudesta tunnettu valokuvaaja Otsup tuli Kansankomissaarien Neuvostoon, sanoi minulle, että Vladimir Iljitš oli pyytänyt häntä tulemaan juuri siihen aikaan, ja lupaa odottamatta astui jäljessäni työhuoneeseen. Vladimir Iljitš oli kovasti harmissaan tästä yllättävästä hyökkäyksestä, mutta antoi kuitenkin valokuvata itsensä.

Monet taiteilijat tahtoivat maalata Vladimir Iljitšin muotokuvan ja muovailia hänen piirteensä. Tavallisesti hän kielsi sen jyrkästi. Monien pyyntöjen jälkeen Vladimir Iljitš suostui kuitenkin päästämään kuvanveistäjä Altmanin vuonna 1920 sillä ehdolla, että sai itse toimia ja tehdä aivan vapaasti työtään istumien aikana. Altman lupasi saada työnsä valmiiksi 2—3 kerralla, mutta muovaili kaiketi lähes kaksi kuukautta melkein joka päivä ja monta tuntia kerrallaan. Samanaikaisesti kuvanveistäjä Andrejev valmisti kahdella kolmella kerralla ja korkeintaan puolen tunnin aikana kerralla muutamia lyijykynäpiirroksia ja muovaili Vladimir Iljitšin pään miniatyyrikoossa. Paitsi heille Vladimir Iljitš oli mallina, ellen erehdy, ainoastaan englantilaiselle taiteilijattarelle Sheridanille, joka kirjoitti myöhemmin kirjan Moskovassa olostaan. Vladimir Iljitš tutustui siihen kirjaan ja moitiskeli sitä.

Seanssien aikana Vladimir Iljitš teki koko ajan työtään, keskusteli puhelimitse, otti vastaan asiakkaita, kirjoitti ja käyttäytyi yleensä sillä tavalla kuin ei olisi huomannut työskentelevän kuvanveistäjän olevan läsnä. Tietenkin se vaikeutti tämän työntekoa kovasti.

Vladimir Iljitšin työhuoneessa ei koko aikana tehnyt työtä paitsi häntä itseään muut kuin J. M. Sverdlov, joka Vladimir Iljitšin sairastaessa haavoittumisen jälkeen (1918) hänen toimeksiannostaan vietti siinä huoneessa päivittäin pari kolme tuntia ratkaistakseen kiireellisimpiä ja tärkeimpiä asioita. Sitä kesti pari viikkoa. Tavallisesti ei kuitenkaan kukaan työskennellyt

Vladimir Iljitšin työhuoneessa silloinkaan, kun hän viipyi pitkän aikaa poissa.

Viimeisen kerran Vladimir Iljitš teki työhuoneessaan työtä joulukuun 12 pnä 1922.

Muutaman kuukauden kuluttua me katsoimme järkyttyneinä ikkunasta, häneltä piilossa pysytellen, miten hänet kannettiin paareilla autoon, joka vei hänet Gorkiin.

Sen jälkeen Vladimir Iljitš pistäytyi vain kerran ja silloinkin vain hetkeksi työhuoneeseensa. Muutamaa kuukautta ennen kuolemaansa, lokakuun 19 pnä 1923, jo vaikeasti sairaana hän tuli Gorkista Moskovaan ilmaisten vielä kerran järkkymättömän tahdonvoimansa. Kaikista suostutteluista huolimatta Vladimir Iljitš oli istunut autoon ja käskenyt viedä hänet kaupunkiin. Hän poikkesi asuntoonsa, pistäytyi istuntosaliin, käväisi työhuoneessaan, katsoi kaiken, ajoi maatalousnäyttelyn kautta nykyisessä Kulttuuri- ja lepopuistossa ja palasi Gorkiin.

Vladimir Iljitšistä on paljon kuvia ja hänestä on kirjoitettu paljon muistelmia. Mutta samoin kuin ei yksikään muotokuva anna hänen aitoa fyysillistä olemustaan eikä näytä häntä sellaisena kuin hän oli todellisuudessa sille, joka ei ole häntä koskaan tuntenut eikä tavannut, niin sitäkin vaikeampaa on piirtää hänen henkinen muotokuvansa. Se on niin moniulotteinen, niin suuremuisen sisällökäs, että se voidaan hahmotella vain yhteisin voimin, vain niiden yhteisellä työllä, jotka tunsivat hänet läheisesti, kun kokoamalla kootaan yhä uusia piirteitä ja uusia yksityis-seikkoja.

Kaiken tässä kirjoittamani tarkoituksena onkin nimenomaan antaa siihen yhteiseen työhön lisää muutamia piirteitä, muutamia luullakseni valokuvantarkasti muistiin jääneitä detalleja.

